DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Dalyko pavadinimas	Mokslo kryptis (šaka) kodas	Fakultetas	Katedra
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos susidarymas ir europinės civilizacijos sklaida vėlyvaisiais viduramžiais	Istorija ir archeologija H 005	Istorijos	Senovės ir vidurinių amžių istorijos katedra

Studijų būdas	Kreditų skaičius ECTS	Studijų būdas	Kreditų skaičius
paskaitos	2	konsultacijos	1
individualus	2	seminarai	2,5

Viso: 7,5 kreditai

Dalyko anotacija

Ankstyvosios Lietuvos monarchijos susidarymas ir raida geriausiai atsiskleidžia, nagrinėjant socialinių struktūrų bei politinių, administracinių, teisinių institutų atsiradimo ir jų tolesnės plėtotės procesą. Taip žvelgiant, išryškėja ilgalaikė ir netolydi Lietuvos valstybės kūrimosi eiga, kuomet struktūrinių pokyčių periodus keisdavo sąstingio ar net nuosmukio laikai. Lietuvos valstybė formavosi gilios socialinės ir kultūrinės transformacijos apimtoje vėlyvųjų Viduramžių (XIII–XV a.) Europoje. Ši aplinkybė lėmė, viena vertus, nevienalaikių socialinių struktūrų susidūrimą naujos valstybės teritorijoje, bet, kita vertus, sparčią adaptaciją prie jau susiformavusių ar besiformuojančių europinių institucijų, normų ir sampratų.

Šio kurso tikslas – analizuojant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos (toliau – LDK) ir Vakarų bei kaimyninių Vidurio Rytų Europos kraštų socialinių ir valstybinių struktūrų raidą, pažinti viduramžiškos valstybės funkcionavimo sąlygas ir principus, stebėti jos raidos tendencijas, išsiaiškinti valstybinių struktūrų modernizavimo prielaidas bei nustatyti intensyviausių pokyčių laikotarpius. XIII–XV a. Lietuvos visuomenė ir valstybė formavosi ir vystėsi perimdama bei plėtodama europinės visuomenės bruožus, todėl jos pažinimas galimas tik Vakarų ir Vidurio Rytų Europos istorinio proceso kontekste. Taigi esminis šio kurso aspektas yra LDK susidarymas universalios vėlyvųjų Viduramžių Europos politikos ir kultūros įtakos sąlygomis. Kita vertus, LDK plėtra į rytus įtraukė ją į stačiatikiškos Bizantijos civilizacijos erdvę, o tai lėmė ryškius regioninius skirtumus valstybėje.

Šiame kurse siūloma komparatyvinė perspektyva leidžia įvertinti skirtingų Europos regionų panašumus ir skirtumus, o taip pat geriau suprasti tolesnės jų istorinės raidos trajektorijas. Didžiausias dėmesys skiriamas valstybinių struktūrų ir institucijų raidai bei svarbiausių socialinių ir teisinių normų kaitai. Paskaitų metu apžvelgiamos pagrindinės XIII–XV a. LDK istorijos tendencijos, gretinant jas su analogiškų politinių, socialinių ir kultūrinių reiškinių kaita Vakarų ir Vidurio Rytų Europoje. Pristatomos naujausios europinės medievistinės istoriografijos kryptys. Supažindinama su įvairiakalbių vėlyvųjų Viduramžių šaltinių pobūdžiu.

Dalyką sudaro kelios įvadinės konsultacijos: supažindinimas su problematika, rašto darbo temų suderinimas; seminarai, kuriuose doktorantai pristato savo tiriamąjį darbą pasirinkta tema (atitinkančią jų disertacijos problematiką). Šis darbas yra egzamino įvertinimo pagrindas.

Pagrindinė literatūra

1. Bardach Juliusz, Studia z ustroju i prawa Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV-XVII w., Warszawa-Białystok, 1970
2. Bloch Marc, La société féodale, t. 1-2, Paris, 1939-1940 (ir įvairūs vėlesni leidimai bei vertimai)
3. Europa im späten Mittelalter. Politik – Gesellschaft – Kultur, hrsg. von R. C. Schwinges, Ch. Hesse, P. Moraw, München, 2006
4. Frost Robert, The Oxford history of Poland-Lithuania. Vol. 1: The Making of the Polish-Lithuanian Union, 1385-1569, Oxford, 2015
5. Gudavičius Edvardas, Lietuvos europėjimo keliais: istorinės studijos, Vilnius, 2002
6. Guenée Bernard, States and Rulers in Later Medieval Europe, Oxford, 1985
7. Lietuvos valstybės susikūrimas europiniame kontekste, sud. R. Petrauskas, Vilnius, 2008
8. Modernizacja struktur władzy w warunkach opóźnienia. Europa Środkowa i Wschodnia na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych, red. M. Dygo, S. Gawlas i H. Grala, Warszawa, 1999
9. Petrauskas Rimvydas, Lietuvos diduomenė XIV a. pabaigoje – XV a.: sudėtis–struktūra–valdžia, Vilnius, 2003
10. Petrauskas Rimvydas, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Politika ir visuomenė vėlyvaisiais Viduramžiais, Vilnius, 2017
11. Rowell Stephen C., Iš viduramžių ūkų kylanti Lietuva. Pagonių imperija Rytų ir Vidurio Europoje, 1295-1345, Vilnius, 2001
12. Schneidmüller Bernd, Grenzerfahrung und monarchische Ordnung. Europa 1200-1500, München, 2011

Konsultuojančiųjų dėstytojų vardas, pavardė	Mokslo laipsnis	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Rimvydas Petrauskas	Dr., prof.	Monografijos: *Galia ir tradicija. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminių istorijos*, Vilnius, 2016. *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Politika ir visuomenė vėlyvaisiais Viduramžiais*, Vilnius, 2017. Straipsniai: Valdovo svainiai ir *satrapų* palikuonys: Lietuvos diduomenė krikšto išvakarėse, in: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos atodangos. Profesoriaus Mečislovo Jučo 90-mečio jubiliejui skirtas straipsnių rinkinys*, sudarė Vydas Dolinskas, Rimvydas Petrauskas, Edmundas Rimša, Vilnius, 2016, p. 131-141. Litwa Mendoga – Litwa Giedyminowiczów: drogi konsolidacji państwa i elity przywódczej, in: *Wokół Wielkiego Księstwa Litewskiego i jego tradycji*, red. Bernadetta Manyś i Michał Zwierzykowski, Poznań, 2016, s. 11-20. Die Außenwelt der Gediminiden: Formen und Möglichkeiten internationaler Politik der heidnischen Großfürsten Litauens in der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts, in: *Akteure mittelalterlicher Außenpolitik: Das Beispiel Ostmitteleuropas*, hrsg. von Stephan Flemming und Norbert Kersken, Marburg, 2017, S. 53-67. „Ojczyzna dzieci króla": Wielkie Księstwo Litewskie w systemie władzy Jagiellonów w końcu XV – pierwszej połowie XVI wieku, in: *Jagiellonowie i ich świat. Centrum a peryferie w*

		systemie władzy Jagiellonów, pod red. Bożeny Czwojdrak, Jerzego Sperki i Piotra Węcowskiego, Kraków, 2018, s. 113-123. Albertas Radvila: pirmas didikas Vilniaus vyskupo soste, in: *Bažnyčios istorijos studijos, t. 9: Ganytojai ir broliai: biografistikos perspektyva*, Vilnius, 2018, p. 11-27. Die „Litauer-Reisen" zwischen Krieg und Frieden, in: *Das Baltikum. Geschichte einer europäischen Region. Bd. 1: Von der Vor-und Frühgeschichte bis zum Ende des Mittelalters*, hrsg. von Karsten Brüggeman, Detlef Henning, Konrad Maier und Ralph Tuchtenhagen, Stuttgart, 2018, S. 404-413. Fürsten und Grafen des Heiligen Römischen Reiches: die litauischen Hochadeligen und ihre römischen Titel im Kontext des Wiener Fürstentags, in: *Das Wiener Fürstentreffen von 1515. Beiträge zur Geschichte der habsburgisch-jagiellonischen Doppelvermählung*, hrsg. von Bogusław Dybaś und István Tringli, Budapest, 2019, S. 213-224. Noble Names: Changes in Lithuanian Aristocratic Name-Giving During the Late-Fourteenth and Fifteenth Centuries, in: *Social and Cultural Relations in the Grand Duchy of Lithuania: Microhistories*, ed. Richard Butterwick and Wioletta Pawlikowska, New York-London, 2019, p. 91-104. Teodoro Narbuto *vytautinė* Lietuvos istorija, in: *Narbutas Teodoras, Lietuvių tautos istorija*, t. 6, Vilnius, Mintis, 2019, p. 7-33. Palemon und die vier Sippen: die römische Abstammungstheorie der Litauer, in: *Abstammungsmythen und Völkergenealogien im frühneuzeitlichen Ostseeraum (Studien zur Geschichte der Ostseeregion Bd. 2)*, hrsg. von Stefan Donecker, Greifswald, 2020, S. 195-209. Geneza i początek unii polsko-litewskiej: czy zmiana paradygmatu we współczesnej historiografii?, in: *Unie międzypaństwowe – parlamentaryzm – samorządność. Studia z dziejów ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, red. Wacław Uruszczak, Zdisław Noga, Michał Zwierzykowski, Krzysztof Fokt, Warszawa, 2020, s. 132-146
Patvirtinta Istorijos ir archeologijos mokslo krypties Doktorantūros komiteto posėdyje 2024 m. spalio mėn. 24 d , protokolo Nr. 15600-KT-510		
Doktorantūros komiteto pirmininkė prof. habil.dr. Tamara Bairašauskaitė		